

Korespondencija Metel Ožegović - Franjo Marković

IVAN PEKLIĆ

Zavod za znanstveno-istraživački i
umjetnički rad Hrvatske akademije
znanosti i umjetnosti
Koprivničko-križevačke županije, Križevci
Ivana Zakmardija Dijankovečkoga 3
HR - 48 000 Križevci

Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno/Received: 30. 01. 2013.

Prihvaćeno/Accepted: 25. 02. 2013.

U Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti pronašao sam korespondenciju između Metela Ožegovića i Franje Markovića. Sačuvala su nam se 52 pisma Ožegovića, dok je broj očuvanih pisama Franje Markovića Ožegoviću znatno manji, samo 9 pisama. Iz pisama je očito da je broj Markovićevih pisama bio veći. Ožegovićeva pisma pisana su u razdoblju od 20. studenoga 1870. do 2. rujna 1889. godine, a Markovićeva od 21. srpnja 1880. do 2. siječnja 1888. godine. U pismima su zastupljene tri teme: privatna, politička i književno-izdavačka. U privatnim pismima najčešće se govori o obiteljskim problemima, o sastancima u Ožegovićevu dvorcu Beli te Markovićevoj pomoći oko utvrđivanja plemstva Ožegovićevih. U pismima koja se odnose na izdavaštvo uglavnom se govori o izdavanju Metelovih djela, a pisma s političkom tematikom rasvjetljavaju nam povijest Neodvisne narodne stranke. Namjera ovog članka je komparativnom metodom opisati privatni i službeni odnos Metela Ožegovića i Franje Markovića. Analiza ove korespondencije treba doprinijeti razumijevanju cjelokupnog društvenog i političkog života u Hrvatskoj u drugoj polovici 19. stoljeća.

Ključne riječi: Metel Ožegović, Franjo Marković, pisma, izdavaštvo, Neodvisna narodna stranka

1. Pisma privatnog sadržaja

Korespondencija između Ožegovića i Markovića započela je 1870. godine prilikom Markovićeva drugog boravka u Beču.¹ Ožegović poziva Markovića da mu se javi.² Njihova korespondencija učestalija je u lipnju i srpnju 1871. godine. U pismu od 5. lipnja 1871. godine Ožegović Ma-

rkoviću piše da mu donese neke knjige i časopise.³ U sljedećem pismu od 9. lipnja 1871. godine piše mu o nabavi meda sa Šolte. Med bi trebao nabaviti gospodin Danilo, a Ožegović savjetuje da se med ne stavlja u staklenku, nego u škrinjicu jer »komadići meda se uhvate u med«. Također, moli da Danilo pribavi crnog dalmatinskog vina.⁴ U sljedećem pismu Markoviću Ožegović piše da je žena uzela njegovo pismo u kazalište i da će mu ga predati. Moli Markovića da otiđe u knjigove-

1 Naime, zbog političkog incidenta 1870. godine koji je izazvao David Starčević, suprotstavivši se demonstracijama protiv bana Raucha, David Starčević i Vatroslav Jagić otpušteni su iz zagrebačke Gimnazije. Franjo Marković je zbog neslaganja oko otpusta Vatroslava Jagića i kolega dao otkaz na Gimnaziji te otišao u Beč.

2 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 20. XI. 1870., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

3 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 5. VI. 1871., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

4 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 9. VI. 1871., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

žnicu i vidi uvezuje li se knjiga. Ožegović piše da nije mogao doći u kazalište jer je bio bolestan.⁵ U sljedeća dva pisma poziva Markovića na ručak. U prvom pismu poziva ga na ručak u četvrtak⁶ jer mu u nedjelju dolazi šogorica i nema mjesta u stanu. Budući da Marković nije došao na ručak, ponovno ga poziva na imendan svoje šogorice 21 lipnja.⁷ U narednim pismima moli Markovića da mu pošalje pisma po drugoj obitelji⁸ jer mu supruga neće ići u kazalište. Moli ga da u kazalište pođe s Mastačićem i Konstrečićem.⁹ Pisma datirana početkom srpnja 1871. godine odnose se na popise djela o homeopatiji. Ožegović Markoviću piše da bude kod kuće jer će mu donijeti popis djela o homeopatiji.¹⁰ U sljedećem pismu mu šalje spomenuti popis pa je očigledno da se nisu uspjeli vidjeti.¹¹ Tek za pola godine Ožegović je Markoviću uputio pismo kojim ga obavještava da ne može doći u kazalište jer su mu natekli zaušnjaci. Moli Markovića da uzme neke spise od Kostrenčića.¹²

5 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 10. VI. 1871., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

6 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 13. VI. 1871., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

7 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 15. VI. 1871., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

8 Pismo Metela Ožegovića Franji Marković, Heitzing, 17. VI. 1871., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

9 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 24. VI. 1871., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

10 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 1. VII. 1871., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

11 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 6. VII. 1871., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

12 Ivan Kostrenčić, (Crikvenica, 16. XI. 1844. - Crikvenica, 9. III. 1924.). Gimnaziju je završio u Senju. Bogoslovni studij završio je u Pešti, a studij povijesti i pomoćnih povijesnih znanosti te slavistike u Beču 1868. godine. Radio u Dvorskoj knjižnici u Beču, bio prvi školovani knjižničar u ovom dijelu Europe, ravnatelj Sveučilišne knjižnice u Zagrebu (1875. - 1911.), aktivan u Matici hrvatskoj gdje je obnašao dužnost tajnika i blagajnika. Pod nazivom *Vrtić, pjesme F. K. Frankopana* (1871.) objelodanio izbor iz pronađenoga rukopisa iz 1671. U Beču 1874. godine objavio i građu za proučavanje hrvatskog protestantskog pokreta.

Piše Markoviću da može doći u Logu (vjerojatno gostionica u Beču), kao što će doći i ostali.¹³ Nakon Markovićeve odlaska iz Beča Ožegović mu se ponovno javio u siječnju 1873. godine kad ga moli da položi na račun izdavača Preradovićevih djela 100 forinti i tako mu otplati dio duga. Također, moli ga da utjera jednog dužnika koji mu ne želi vratiti novac koji mu je posudio u Beču. Istovremeno ga moli da opomene još nekoliko dužnika da mu vrate dug.¹⁴

U sljedećem Ožegovićevu pismu napisanom tek nakon više od pola godine riječ je o Markovićevoj ženidbi. Piše mu da se raduje njegovu najznamenitijem događaju u životu i želi mu da ga sreća prati do groba. Ožegović naglašava da će sreću postići ako bude manje ushićenja, a više razboritosti. Kao filozofu, smatra Ožegović, pristaje mu razboritost. Ožegović ga moli da primi opomene dobrotivo i da mu ne zamjeri na iskrenosti. Nudi mu sobu u Beču ako se odluči tamo vjenčati u rujnu. Također, moli ga da se dogovori s Račkim kojem je obećao sobu kad dođe na izložbu u Beč. Piše mu da može sa svojom budućom suprugom doći i prije vjenčanja, samo neka se najave kako bi bili kod kuće. Ožegoviću je žao što mu nije mogao otpustiti dug jer mu je trebao za štampanje Preradovićevih djela. Markoviću je dao još jedan praktičan savjet za bračni život - ne smije suprugu priučavati na suvišne stvari da kasnije ne bi imao problema.¹⁵ Napominje da se Marković oženio Dragicom Leitner u Beču.¹⁶ Marković je pomagao Ožegoviću oko utvrđivanja plemstva pa mu se Ožegović zahvaljuje. Ožegović je nabavio plemićku povelju za Markoviće pa ga obavještava da

13 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 6. VII. 1871., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

14 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 23. I. 1873., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

15 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 18. VIII. 1873., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

16 O tome svjedoči Vjenčani list od 20. rujna 1873. godine pisan njemačkim jezikom koji sam pronašao u Arhivu Odsjeka za povijest hrvatske književnosti Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU-a, *Ostavština Franje Markovića*, kutija XI, fascikla 60.

ima povelju Georgea Markovića, ali nedostaje mu ona za obitelji Habianec i Jelačić de Bišćević.¹⁷ Sljedeća pisma privatna karaktera govore nam o Markovićevoj pomoći oko utvrđivanja obiteljskih grbova.¹⁸ Ožegović Markoviću piše da mu žuri zahvaliti na obiteljskim grbovima koje mu je donio. Očekuje da mu pomogne i pri utvrđivanju plemstva obitelji Jelačić de Bišćević te nabavi grbova i slika grbova iz Križevaca. Moli Markovića da ode k Lopašiću i Tkalčiću da mu pomognu pri utvrđivanju plemstva. On će dati novac za slikanje grbova. Ožegović hvali Markovića da je prema njemu dobar jer si daje puno truda u traženju plemićkih grbova njegove obitelji. Obavještava Markovića da će pisati Tkalčiću jer mu je Marković rekao da se grbovi nalaze u Nadbiskupskom arhivu. Ožegović je Markoviću naglasio da bi bilo glupo truditi se u čazmanskome ili varaždinskom Arhivu te da se pozabavi dokazivanjem plemstva obitelji Jelačić. Ožegović moli Markovića da, ako riješi pitanje grbova Jelačića, piše Tkalčiću da on ne treba tražiti te grbove, nego da traži grbove obitelji Habijanec i Levačić. Ožegović ga obavještava da je do 20. rujna na Beli i moli ga da mu pošalje dokumente o plemstvu obitelji Jelačić preko Guščerovca i Ljudevita, premda bi mu bilo najdraže da Marković dođe u Belu gdje je njegova kćer sa unukom.¹⁹ U sljedećem pismu Ožegović obavještava Markovića da odlazi u Heitancing. Pita ga što se dogodilo s grbom Hahama. O istom se raspijtuju i Ožegovićeva kćer i zet pa ga moli da se o tome raspita. Zahtijeva da Marković zahvali Tkalčiću na trudu koji je dosad uložio. Moli ga za podatke i o nekim drugim plemenitaškim obiteljima, kao i za sliku i podatke dobivene o grbu obitelji Tkalčić. Piše da mu se zdravlje još nije posve vratilo. Žali se na nesanicu. U sebi osjeća čudno čuvstvo koje mu ne da spavati, nema tek za jelo. »Ćutim se bolesnim«,

piše Ožegović. Zbog toga Ožegović jedva čeka da se vrati u svoj zavičaj. Nije sretan političkim stanjem u Hrvatskoj, ali zadovoljan je što nije ušao u Sabor. Pozdravlja sve narodne zastupnike Narodne stranke.²⁰ U sljedećem pismu zahvaljuje Markoviću jer je poslao Hahančev grb njezinoj kćeri. Piše mu da se zahvali Tkalčiću, ali moli Markovića da mu po njegovu sinu Ljudevitu²¹ pošalje neke grbove drugih plemenitaških obitelji, npr. Levančić, i dr.

Metel Ožegović bio je krsni kum mlađem Markovićevu sinu Metelu koji je kršten 19. rujna 1885. godine.²² Ožegović se jako veseli tom kumstvu. Smatra da će on biti vrlo sin domovine. Napominjem da je Markovićev sin Metel, nažalost, umro 1889. godine.²³ Nada se da će ponovno doći u Belu 20. rujna. Bilo bi mu drago kad bi, po povratku iz Križevaca, Markovići navratili k njemu u Belu.²⁴ U sljedećem pismu prigodničarske naravi zahvaljuje mu na čestitki povodom imendana. Svom kumiću Metelu Markoviću šalje novčani poklon. Upozorava Markovića da više neće slati pismo po Matildi²⁵ jer misli da njegovi neprijatelji znaju informacije o njemu. Ožegovićovo pismo upućeno Markoviću u veljači 1886. godine obavještajnog je karaktera. Ožegović piše: »Ovaj čas

17 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Pod Belom, 10. VIII. 1884., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37

18 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Pod Belom, 24. VIII. 1884., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

19 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Pod Belom, 5. IX. 1884., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

20 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Pod Belom, 20. X. 1884., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

21 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Pod Belom, 30. X. 1884., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

22 Rodni list čuva se u Arhivu HAZU-a, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU-a, Odsjek za povijest hrvatske književnosti; *Ostavština Franje Markovića*, kutija XI, fascikla 60. Iz Rodnog lista se vidi da je Metel rođen 19. rujna 1885. i kršten u Župi Svete Magdalene u Knegincu. Kumovi su mu bili Metel Ožegović i Olga Straže.

23 O smrti Markovićeva sina Metela postoji niz dopisnica kojima mu prijatelji izražavaju saučešće. Sam Marković napisao je grobni natpis. *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37/19.

24 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 1. IX. 1885., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

25 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 31. I. 1886., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

sam dobio tvoju milu knjigu, za koju sam ti veoma zahvalan, jer me oslobodila briga, koju sam ti priobćio.«²⁶ Obavještava ga da mu je poslao 30 forinti za siromašne studente, da je uputio 50 forinti Spiridionu Brusini,²⁷ predsjedniku Naravoslovnog društva, ali, budući da nije znao prvu adresu, moli Markovića da provjeri je li novac stigao i je li Brusin primio pismo u kojim se obvezuje dati još 50 forinti. Moli Markovića da se raspita je li gospođa Dežman dobila potporu za koju se on založio. Želi da cijela Markovićeva obitelj bude zdrava. Piše da će prevesti predstavku Varaždinske županije koju je upravo dobio.²⁸ Sljedeće pismo Ožegović je Markoviću poslao tek za 8 mjeseci.

U njemu zahvaljuje Markoviću na razumijevanju jer je negdje ozlijedio ruku i nogu. Opisuje mu svoju novu nezgodu - iz neopreznosti je udario glavom u prozor. Srećom, ne u staklo pa je dobro prošao. Obavještava ga da ide na homeopatsko liječenje koje će vjerojatno brzo proći. Moli Markovića da mu dogovori tisak s Dioničkom tiskarom. Izvještava ga da ne može ići u Čakovec jer 12. listopada ide u Beč. Moli ga da mu pozdravi sina Ljudevita, ako ga vidi, da ga izvijesti kako će unuci biti primljeni u Zagrebu i da vodi brigu o njima.²⁹ Sljedeće Ožegovićevo pismo govori nam

o njegovoj brizi za unuke. Budući da je saznao da njegov prijatelj Amruš³⁰ ide u Zagreb, odlučio je Markoviću poslati pismo po njemu. Ne voli slati pisma poštom jer mu ih otvaraju. Markovića moli da mu ne šalje pismo poštom, nego po Amrušu ili pak nekom drugom. Također ga moli da svojim mudrim savjetima odgaja i obrazuje njegova unuka Metela. Neka najviše radi na njegovu domoljubnom odgoju i neka s njim prodiskutira poslanu knjigu. Ožegović ističe da je u poslanoj knjizi istaknuo svoji iskreni domoljubni duh. Piše i da je unuku poslao knjižicu *Razum u životu* koju treba dobro proučiti. Unuk mora čitati dobre knjige ne samo za zabavu nego i za pouku. Preporuča mu knjigu o Marku Aureliju i savjetuje da zapamti riječi koje je Aurelije izrekao o čovjekovoj veličini, koje je i on u njegovoj dobi najviše cijenio. Ako se ugleda na takve knjige, moći će doći na pravi put čestitosti i krijeposti. Na kraju se nada da njegove riječi neće ostati bez uspjeha. Marković mu je savjetovao da mu unuk treću i četvrtu godinu prva uči u Beču. Ožegović odgovara da se o tome posavjetovao sa svojim prijateljima profesorima u Beču, oni su ga od toga odgovorili jer tvrde da, što se tiče nauke, ona je ista kao i u Zagrebu, samo učenici nisu pod kontrolom, izvrnuti su lošem ponašanju i odgoju. Metel piše da je unuk sigurniji u Zagrebu jer se o njegovu odgoju brinu Marković i ostali profesori na fakultetu. Zahtijeva od Markovića da u unuku pobuđuje lijepa čuvstva, što se u Beču ne bi nikako moglo postići. U Beču ima mnogo mjesta gdje bi se mogao zabavljati, poči stranputicom i predati se epikurejskom životu. Također piše da se on zbog svoje bolesti ne bi mogao o njemu brinuti. Ožegović ga moli da se u njegovo ime zahvali i Vojnoviću, vjerojatno Kostiću. Na kra-

26 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 18. II. 1886., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

27 Spiridion Brusina (Zadar, 11. XII. 1845. - Zagreb, 21. V. 1908.). Rođen je 11. prosinca 1845. godine u Zadru. Nakon završene gimnazije u rodnom gradu, odlazi na studij prirodnih znanosti u Beč. Po završetku studija, u jesen 1867. godine vraća se u Zadar i zapošljava na tri mjeseca kao suplent na zadarskoj Gimnaziji. Dana 1. siječnja 1868. godine primljen je za pristava (kustosa) Prirodopisnih odjela Narodnoga zemaljskog muzeja u Zagrebu. Bavio se recentnim i fosilnim mekušcima, pronalazeći mnogo novih taksona; organizirao je oritološka promatranja, poduzeo naše prvo znanstveno istraživanje Jadranskoga mora, promicao Darwinove evolucionističke ideje. Suosnivač Hrvatskog prirodoslovnog društva i pokretač njegova znanstvenog časopisa. Bio je redoviti član HAZU-a. Glavno djelo mu je *Prirodopisne znanosti, osobito zoologičke, uopće i kod nas*.

28 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Heitzing, 18. II. 1886., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

29 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Na Beli, 6. X. 1886., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske

akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

30 Milan Amruš (Brod na Savi, 1. X. 1848. - Zagreb, 26. V. 1919.). Nakon austrougarske okupacije BiH (1878.) djelovao kao izvjestitelj za zdravstvo Zemaljske vlade u Sarajevu, a potom u Institutu za patologiju u Beču. Završivši studij prava (1890.), uključuje se u politički život Hrvatske kao član Neodvisne narodne stranke, a potom pristaša Khuena Hédervárya. Zastupnik u Hrvatskom saboru; zagrebački gradonačelnik u dva mandata, predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu (1910. - 1912.); zalagao se za osnutak Medicinskog fakulteta u Zagrebu.

ju pisma pozdravlja cijelu obitelj.³¹ Nakon tri mjeseca Metel se Markoviću javio iz Römerbada. Na početku pisma ispričava se Markoviću jer mu nije uspio odgovoriti i zahvaliti na poslanoj knjizi prije svoga odlaska u Hietzing. Iskazuje zadovoljstvo što je Marković zadovoljan sa slikom koju mu je poslao. Preporuča da ostale slike stave u muzej, ali odluka je na Markoviću i Račkom. Ožegović piše da je dobro iako se još oporavlja od prehlade. Također piše da će idućeg mjeseca doći na Belu i da će mu Marković tamo biti najmiliji gost. Očekuje da dođu i Markovićeva supruga Dragica i sin Radovan.³² Nakon mjesec dana Ožegović se Markoviću javlja iz Pišeca i obavještava ga da odlazi u Zagreb. Nada se da će 19. kolovoza stići u Gušćerovac, a nakon toga i na Belu. Pita Markovića može li doći na Belu nakon 28. kolovoza da u miru razgovaraju iako je Sabor u kojem je Marković zastupnik sazvan za 1. rujna. Obavještava ga da je primio pozdrav koji mu je Marković poslao preko Vögerera. Ne zna je li Marković primio njegov list prije polaska u Korušku. Očekuje brzi odgovor na pitanje dolaze li na Belu. Naglašava Markoviću da mora biti u Gušćerovcu 24. kolovoza jer Ljudeviti slavi imendan. Veseli se Markovićevu dolasku na Belu.³³ Metel Ožegović javio se Markoviću prije svoga odlaska iz Bele u Heitzing i čestitao mu imendan.³⁴ Početkom iduće godine Ožegović je Markoviću odgovorio na čestitci za Novu godinu³⁵ upućenoj iz Zagreba 30. prosinca 1887. godine.³⁶ Marković ga tom prilikom obavještava da mu

može poslati živu pastrvu u Hietzinga, samo neka on nabavi dozvolu.³⁷ Marković se javio Ožegoviću povodom njegova imendana riječima: »Tvoja prema meni i mojima tolika mi dobročinstva iskazana naklonost i prevelika dobrota uvijek mi je u zahvalnoj pameti, a osobito prigodom svetačkog tvog imendana ispunjavaju moje grudi toplu i iskrena čuvstva...«³⁸

Sljedeće pismo Ožegović je Markoviću poslao povodom smrti Markovićeva sina Metela: »Dragi moj kume. Ti si bio uvijek prema meni odveć dobar, i uvažio si moju malenkost daleko preko moje vriednosti, čemu imam siaset dokaza te sam Tebi stoga iz dna duše zahvalnotju obvezan. Možeš si daklje lahko predstaviti žalost koju obuze moje srce, kad nam je nemila smrt našeg dragog Metela ugrabila.«³⁹ Ožegović piše da ta smrt nije tragedija samo za obitelj, nego i za hrvatski narod jer bi Metel sigurno bio branitelj hrvatske slobode. Ispričava se što je usred svoje bolesti sućut izrazio samo kratkim brzojavom. Ožegović ističe da se još nije opravio od bolesti, napose od kašlja. Piše Markoviću da odlazi na opravak pluća u dolinu Riezling, gdje će se liječiti ovčjom sirutkom. Mjesec dana poslije poći će u Baden na liječenje te ističe: »sasvim zdrav na ovom svijetu više postati ne mogu.«⁴⁰ Spomenuto pismo šalje po gospođi Hoffman koja mora u Zagreb iseliti stvari iz svoje prodane kuće i spremiti brata. Ožegović moli Markovića da mu u Zagrebu u knjigovežnici kupi korice za operu *Nikola Šubić Zrinski*. Dana 4. svibnja 1889. godine u *Agramer Tagblattu* izašao je članak povodom 75. godišnjice Ožegovićeva rođenja pa moli Markovića da mu pošalje taj članak. Također ga moli da kupi dvadeset komada spomenutog broja časopisa i deset primjeraka pošalje njemu, a deset unuku koji se nalazi kod roditelja u Gušćerovcu. Ožegović Markoviću šalje peti, šesti, i sedmi svezak sabranih djela Grge

31 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Na Beli, 16. III. 1887., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

32 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Römerbad, 29. VII. 1887. *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

33 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Pišec, 16. VIII. 1887., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

34 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Na Beli, 4. X. 1887., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

35 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Beč, 3. I. 1888., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

36 Pismo Franje Markovića Metelu Ožegoviću, Zagreb, 30. XII. 1887., *Ožegovićiana*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XVIII-9.

37 Isto.

38 Pismo Franje Markovića Metelu Ožegoviću, Zagreb, 22. I. 1888., *Ožegovićiana*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XVIII-9.

39 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Hietzing, 13. V. 1889., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

40 Isto.

Martića. Moli ga da nekoliko svezaka da njegovu unuku. Smatra da će ukupno biti 20 svezaka, a svaki stoji 6 forinti. Ožegović Markovića moli i da kod knjižara napravi obračun za njegovu knjigu, uzme neprodane knjige i novac za prodane te dio novca da sinu Ljudevitu za njegov sprovod.⁴¹

2. Književno - izdavačke teme pisama

Ožegović i Marković su mnogo surađivali oko izdavanja i uređivanja knjiga, bilo da je riječ o Markovićevim i Ožegovićevim rukopisima bilo o pripremanju i uređivanju drugih knjiga.

Ožegović piše Markoviću da se veseli njegovoj knjizi koju je dao štampati te moli Markovića da mu pošalje 50 knjiga koje bi platio.⁴² Smatram da je riječ o knjizi Stanka Vraza *Izabrane pjesme*⁴³ koju je uredio i predgovorom popratio Franjo Marković. Ožegović također spominje i drugu knjigu o ulozi žene u obitelji koju bi trebala izdati Matica hrvatska.⁴⁴ Nakon tri dana Ožegović je ponovo pisao Markoviću, ovaj put oko izdavanja njegovih izvješća kao župana varaždinskog. Piše Markoviću da je među starim spisima pronašao spis iz 1848. godine koji bi mogao zanimati Smičiklasa. U spisu se govori kako se borba Hrvata s Mađarima zaoštravala sve dok se nije pretvorila u rat. U ovim spisima nalaze se i Ožegovićeva izvješća kao varaždinskog župana iz 1843/1844. godine koja zorno pokazuju loš položaj hrvatskih zastupnika u Ugarskom saboru. Ožegović ističe da su hrvatski zastupnici stajali na braniku svojega naroda i da je na temelju pojedinačnih izvještaja sastavljeno konačno izvješće hrvatskih zastupnika koje je podneseno Hrvatskom saboru. To izvješće nalazi se u Zemaljskom arhivu. Ožegović smatra da će Smičiklas lako dobiti te spise i usporediti ih sa svojim pojedinačnim. Smičiklasu će to pomoći da prouči

povijest tog vremena i ljutu borbu protiv Mađara. U tim spisima se nalaze i podaci iz 1833. i 1835. godine koji govore o borbi protiv Mađara. Također, u njima je vidljiva borba dviju stranka, jedne koja je podržavala ilirsko ime i druge koja je bila protiv toga. Isto se vidi i iz izvještaja varaždinske skupštine kad su u istoj godini na jednoj skupštini osudili ilirsko ime, a na drugoj priznali. U spisima se nalaze i pisma koja napadaju ilirsko ime.⁴⁵ Sljedeće pismo Ožegović je Markoviću uputio u studenome 1880. godine. U njemu ga moli da njegovu knjigu o ženidbi ne šalje svim župnicima. U knjizi bi trebale biti misli Huaslera. Zahtijeva da u knjizi ne bude ništa o njemu i njegovoj osobnosti. Upozorava Markovića da pedeset knjiga treba dati izdavaču i moli ga da prikaz knjige objavi u *Danici*.⁴⁶ Marković Metelu odgovara na pismo uz koje mu šalje *Estetičku ocjenu Gundulićeva Osmana* i novo izdanje *Kohana i Vlaste*. Ispričava se što mu nije pisao od proljeća. Šalje mu i račun tiskare za izdavanje *Kratkog nauka o ženidbi*. Također mu šalje i potvrdu o 25 forinti koje je Stojanović dobio za pisanje spomenute knjižice i obavještava ga da je podijelio brošuru. Tisuću komada dao je Odjelu za nastavu i bogoštovlje. Smatra da bi knjige trebalo dati školskim nadzornicima koji će ih podijeliti po školama. Petsto knjižica dao je pučko-školskim knjižnicama u Krajini. I Marković se slaže da ih nije pouzdano slati svećenicima i učiteljima jer se ne zna da li će ih oni predati mlađeži, a uz to treba platiti i poštarinu. Piše Ožegoviću da mu nije poslao njemački original knjižice, ali će mu ju predati kad budu na Beli.⁴⁷

Ožegović se Markoviću javio i u listopadu 1885. godine (Pismo Metela Ožegovića, Franji Markoviću na Beli 15. listopada 1885. godine). Obavještava Markovića da je našao spis koji je on sastavio poslije listopadske diplome u Zagrebu i

41 Isto.

42 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Pod Belom, 2. XII. 1879., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

43 Stanko Vraz, *Izabrane pjesme*, Zagreb: Matica hrvatska, 1880.

44 Vjerojatno riječ o knjizi: Blaž Lorković, *Žena u kući i društvu*, Zabreb, 1883.

45 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Pod Belom, 5. XII. 1879., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

46 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Hietzing, 13. XI. 1880., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

47 Pismo Franje Markovića Metelu Ožegoviću, Križevci, 21. VII. 1880., *Ožegovićiana*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XVIII-9.

koji je tiskan. On mu šalje prvi otisak, a u konačnom otisku je nešto promijenio. Šalje mu i mrtvačko blagoslužje koje je u belskoj župnoj crkvi održano po smrti njegova oca. Piše da je u crkvu uzidan spomenik na njegovog oca. Upozorava Markovića da mu pošalje njegov spis o životu kršćana pod Turcima jer je uočio da u njemu ima grešaka, a on će mu nakon ispravaka poslati latinski i hrvatski tekst u Zagreb.⁴⁸ Ožegović se opet javio nakon dolaska u Hietzing. Zahvaljuje se Markoviću na knjizi koju mu je poslao 22. listopada i obavještava ga da će je pokloniti svojoj djeci. Prevest će na hrvatski jezik Predstavku varaždinske županice i poslati je Markoviću. Veseli se što Marković podržava njegove stavove o odnosima Hrvata i Mađara. Također ga veseli što će odlomci saborskih govora iz 1848. godine biti objavljeni. Zanima ga postoje li ti spisi u Arhivu i je li ih Smičiklas imao u ruci.⁴⁹ Krajem 1885. godine Ožegović se Markoviću javio zbog prijevoda, vjerojatno njegovih govora iz 1848. godine. Javlja mu da je prijevod gotov i da Bartolović nosi knjige na štampanje u Beč jer će cijena biti oko 300 forinti manja nego u Zagrebu.⁵⁰ Početkom 1886. godine Ožegović se javio zbog izdavanja nekih članka. Ožegović se ispričava što mu ranije nije odgovorio na dobre želje povodom Nove godine. Kao razlog tome navodi činjenicu da je htio poslati i dva teksta koja je poslao u novine. Jedan tekst je govor Berutte, a u drugom je riječ o crkvenim odnosima u Hrvatskoj. Šalje mu 10 primjeraka časopisa sa spomenutim člancima. Moli Markovića da barem sažetke tih članaka objavi u *Obzoru* ili *Agramer Tagblattu*. Na kraju pisma moli Markovića da u *Obzor* pošalje nekoliko knjiga o Živkovićevim operetama na hrvatskom jeziku jer dalmatinci ne znaju njemački.⁵¹

48 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Na Beli, 15. X. 1885., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

49 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Hietzing, 25. X. 1885., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

50 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Beč, 15. XII. 1885., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

51 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Hietzing, 10. I. 1886., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

Velika korespondencija između Metela Ožegovića i Franje Markovića vodila se zbog izdavanja Metelove knjige *Njekoji spisi iz javnoga političkoga djelovanja Metela baruna Ožegovića Belskoga i Barlabaševačkog*.⁵² Prvo Marković javlja Ožegoviću da je u Arhivu, zahvaljujući Smičiklasu, pronašao *Izveštaj državnih poklisara iz 1847/48. godine* te da mu je za prepisivanje 19 araka dao 10 forinti od 100, koliko mu je dao Metel. Žali što se zbog toga izgubilo toliko vremena. Naime, to je trebao obaviti Plivarić, ali nije pa je to dopalo Smičiklasu koji nije u dobrim odnosima s arhivom Miškatovićem pa je čekao da ode u Peštu. Marković piše da zbog toga Ožegovićeve tekstove nije slagao za tiskanje. Kad je dobio tekst, dao je odmah Ožegovićev rukopis slagati u Dioničkoj tiskari po kronološkom redu. Piše da će mu za koji dan poslati rukopis na reviziju. Piše da se tekst *Izveštaja* mora štampati bez izmjena na sadašnji pravopis jer se neki izrazi uopće ne bi mogli dobro napisati. Marković se nada da će *Izveštaj* pozitivno djelovati i na današnji naraštaj. Smatra da uz *Izvešće* treba napisati opaske jer neke stvari nisu jasne, primjerice kad se govori da je Ožegović prije saborskih zasjedanja bio bolestan. Također, Marković smatra da je nužan povijesni uvod. Šalje mu dva sjela o Bosni i ispričava se što mu ih nije dao ranije.⁵³ Marković se javio još dva puta zbog tiskanja spomenute knjige. Najprije šalje Metelu na reviziju prvi arak spisa na kojem je on napravio korekturu, a Ožegović može nadodati ispravke, ako želi. Obavještava ga da je rekao upravitelju tiskare da djelo mora izaći oko Nove godine, a tiskar je obećao svaki ponedjeljak dati po jedan arak na čitanje. On je uskladio rukopis i tisak, a Metela moli samo nadopune. Piše da je bio u tiskari s Kostrenčićem i da je dogovorio oblik knjige i kvalitetu papira. Kostrenčić smatra da je cijena primjerena. Ukupni trošak bit će 180 forinti. Marković predlaže da 400 knjiga da u rasprodaju po 60 novčića, što bi pokrilo trošak, a ostale

52 Metel Ožegović, *Njekoji spisi iz javnoga političkoga djelovanja Metela baruna Ožegovića Belskoga i Barlabaševačkog*, Zagreb: Dionička tiskara, 1887.

53 Pismo Franje Markovića Metelu Ožegoviću, Zagreb, 24. XI. 1886., *Ožegovićiana*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XVIII-9.

prodane knjige trebale bi biti za drugi svezak Metelovih spisa. Marković smatra da bi to bila divna rodoljubna građa.⁵⁴ Nakon toga poslao mu je i drugi arak na reviziju. U drugom arku podcrtao je dvije latinske riječi na stranici 17. i 18. za koje nije siguran kako bi trebale glasiti jer ih nije našao u rječniku. I još je našao nekoliko grašaka. Piše da će mu poslati i treći arak 23. prosinca. Marković smatra da još jedno Metelovo čitanje neće biti na odmet. Budući da će regnikolarna deputacija sredinom siječnja nastaviti rad, objavljeni spisi Metela Ožegovića bit će joj od koristi. Nada se da će Metelovo djelo dotad biti objavljeno. Marković smatra da će knjiga imati 6 do 7 araka.⁵⁵ Dana 22. prosinca Ožegović piše da mu šalje prvi štampani arak knjige *Njekoji spisi iz javnoga političkoga djelovanja Metela baruna Ožegovića Belskoga i Barlabaševačkog* koja će biti tiskana iduće godine. Zahvaljuje Markoviću na ispravljenim pogreškama, riječ je o štamparskim pogreškama. Kao primjer navodi da je napisano grof Metternich umjesto knez ili pak gledišta umjesto pogleda. Zahvaljuje Konstrenčiću zbog brzog tiska. Također je pregledao i drugi arak knjige u kojem je zamijenio neke riječi u prijevodu iz latinskog na hrvatski. Ožegović piše da je drugi dio nastao na temelju izvještaja zastupnika i da je svoj govor preveo u duhu hrvatskog jezika. Dotjerivanje jezika ostavlja Markoviću. Ističe da nema baš vremena pregledavati tekst i da će rado prihvatiti njegove intervencije. Troškove tiska i vezivanja knjige Ožegović će riješiti kada dođe na vjenčanje svoje unuke oko 20. siječnja 1887. godine. Piše da mu je svejedno izađe li djelo krajem ove godine ili početkom iduće.⁵⁶ Marković je Ožegoviću ponovno poslao dio knjige na korekciju. Najprije mu čestita Božić. Ispričava se što mu u blagdansko vrijeme na korekciju šalje spise za novu knjigu. Piše da se

Izvješće saborskih zastupnika slaže po sadašnjem pravopisu a ne mijenja slog i jezik. Piše da će on ispraviti slagarske pogreške, a njega moli da pročita izvješće i kaže je li sadržajno dobro. Piše da je prva dva arka, kao i ovaj treći, poslao preko gospodične Matilde. Tiskar i dalje smatra da će do Nove godine djelo izaći, samo se čeka da Metel to odobri.⁵⁷ Oko izdavanja gore navedene knjige Ožegović se Markoviću javio pismom početkom 1887. godine kad je knjiga vjerojatno i izdana. Ožegović piše da je prihvatio njegov naslov, bilješke i sugestije. Upozorava ga na kojim je stranicama promijenio riječi i da je ispravio već po Markoviću naznačene pogreške. Potom odgovara na Markovićeva pitanja: smatra da ne treba više od dvadesetak otiska, knjižicu treba podijeliti svakom članu regnikolarne deputacije te članovima Neodvisne stranke i članovima Centra. Piše da će on platiti poštarinu. Misli da se 300 knjiga može dati knjižarama koje će to rasprodati po 50. novčića, ali to prepušta Markoviću. Ožegović također zahvaljuje i Smičiklasu. Piše da će, kad dođe u Zagreb, ostati oko mjesec dana, odnosno do kraja siječnja i da bi bilo dobro kad bi dotad rad bio gotov. Markoviću šalje samo tiskane arke jer mu je originalni govor ostao na Beli. Također smatra da bi bilo dobro da se sa šivanjem knjige počne 14. siječnja kako bi imao vremena za dijeljenje knjige. Želi se naći s Markovićem 23. siječnja 1887. godine kako bi se dogovorili oko knjige.⁵⁸ U vezi s distribucijom knjige javio mu se sredinom 1889. godine. Zahvaljuje Markoviću jer mu je pomogao u distribuciji njegove knjige u knjižare. Piše mu da vodi brigu o novcu koji će dobiti od tih knjižnica. Smatra da se *Njekoji spisi iz javnoga političkoga djelovanja Metela baruna Ožegovića Belskoga i Barlabaševačkog* može dati za uspomenu svakome tko je završio pravne nauke i odlazi negdje na dužnost. Također, moli Markovića da, kad tiskare prestanu tiskati knjigu za javnu upotrebu, sačuva nekoliko primjeraka za njegovu obitelj. Izvještava Marko-

54 Pismo Franje Markovića Metelu Ožegoviću, Zagreb, 18. XII. 1886., *Ožegovićiana*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XVIII-9.

55 Pismo Franje Markovića Metelu Ožegoviću, Zagreb, 21. XII. 1886., *Ožegovićiana*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XVIII-9.

56 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Hietzing, 22. XII. 1886., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

57 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Hietzing, 24. XII. 1886., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

58 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Hietzing, 8. I. 1887., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

vića da se vraća na liječenje i da više nema vremena pisati. Ožegović je na kraju pisma naveo knjige koje će poslati Markoviću jer tvrdi da njemu više ne trebaju jer je star.⁵⁹

3. Pisma političke tematike

Metel Ožegović i Franjo Marković počeli su razmjenjivati pisma političke tematike nakon Markovićeve ulaska u Hrvatski sabor.⁶⁰ Ožegović je kao stariji, iskusniji političar u mnogo čemu savjetovao Markovića. On čitavo vrijeme podržava njegove političke nazore koje iznosi u Saboru i u Neodvisnoj narodnoj stranci. Metel Ožegović je u ožujku 1882. godine pisao Markoviću o riječkom pitanju: »Prošlo je već pedeset godina kako je sastavljeno djelo na latinskom koje govori o hrvatskom pravu na Rijeku«. Ožegović misli da bi ovo djelo trebali prevesti Rački i Mrazović. Kao dodatak tome, trebalo bi prevesti i njemački tekst, smatra Marković. Ožegović ga podsjeća da se on u Ugarskom saboru 1848. godine borio za Rijeku. Ističe kako je »dopisom njegova veličanstva 1849-50. godine Rijeka i zemljište isključivo Hrvatskoj pripadajuća«. Tako je bilo do 1861. godine kada je Ugarska počela svojatati to područje. Na ovo je Rački odgovorio dokazivanjem da je to hrvatski teritorij. No, hrvatski rodoljubi nisu se zadovoljili dokazivanjem svoga prava u glasilima, nego su nastojali i djelovati na Riječane. U Rijeci je izdana knjižica koja dokazuje da Rijeka pripada Hrvatskoj. »Sličan spis valjalo bi sada među Riječane poslati«, smatra Ožegović. Također, smatra da bi istu knjižicu na talijanskom mogao napisati Vojnović i da bi time Neodvisna narodna stranka bila na sasvim drugim pravnim osnovama, nego Starčevića stranka. Ožegović upozorava Markovića da bi »suradnja Neodvisne narodne stranke sa Starčevićevom kompromitirala Neodvisnu narodnu stranku«. *Boji se da bi se Ugarska mogla sjeti-*

ti da je Marija Terezija pripojila Rijeku Hrvatskoj u zamjenu za povojenje Vojne krajine. Budući da je Vojna krajina vraćena u sastav Hrvatske, Ugarska smatra da ima pravo na Rijeku. Ožegović zbog toga smatra da svoje pravo ne moramo temeljiti na prirodnom pravu, već trebamo zahtijevati pravo na Rijeku. Smatra da Rijeku treba staviti pod hrvatsku političku i pravosudnu vlast te da vlada treba osigurati sudjelovanje u nastavi bogoštovlja. Naglašava da je Riječane važno pridobiti lijepim načinom, a ne ih odbijati.⁶¹ Marković je ovo pismo iskoristio na dvadeset i osmoj sjednici Hrvatskog sabora održanoj 20. travnja 1882. godine na kojoj je govorio o "riječkom pitanju". Naime, zastupnik Spevec⁶² podnio je ispravak ugovora koji se odnosi na Rijeku. Marković je na početku svoga govora istaknuo da će glasovati za ispravak jer se u prvoj alineji ističe da je Rijeka cjelokupni dio Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.⁶³ Naveo je i nekoliko povijesnih činjenica o Rijeci, npr. navodi 1776. godinu kad je Marija Terezija pripojila Rijeku Hrvatskoj i Hrvatsko-ugarsku nagodbu⁶⁴ koja je dovela do problema. Marković je svoj govor o »riječkom pitanju« završio riječima: »Naši su djedovi Magjarom kazali: Liberi sumus, non mancipia. [Slobodni smo, nismo robovi]. To kažemo i

61 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Hietzing, 26. III. 1882., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

62 Stepan Spevec, (Vukancima (Hrv. Zagorje) 14. VI. 1839. - Zagreb, 28. I. 1905.). Osnovne škole završio je u Zlataru, sve ostale u Zagrebu i Beču. Već 1868. godine profesor rimskog prava na pravoslavnoj akademiji. Godine 1875./76. bio je drugi po redu sveučilišni rektor. Godine 1886. postaje predstojnik Kraljevske zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, 1891. predsjednik Stola sedmorice, 1895. pravi tajnik Savjeta. Od 1875. do 1891. godine član Hrvatskog sabora, čiji je i potpredsjednik od 1884. godine. On je bitno sudjelovao u stvaranju hrvatskih zakona pravosudnih i prosvjetnih, uredio novi školski zakon *Spevčev zakon* kojim je izmijenio Mažuranićev zakon od 1874. godine. S Vjekoslavom Borošom osnovao je *Društvo sv. Ćirila i Metoda* za materijalno i kulturno promicanje naroda.

63 *Saborski dnevnik Kraljevinah Hrvatske Slavonije i Dalmacije godina 1881.-1884. svezak 1.*, str. 257.

64 Više o Hrvatsko-ugarskoj nagodbi vidi u: Vasilije Krestić, *Hrvatsko-ugarska nagodba 1868. godine*, Beograd: Srpska akademija nauka i umjetnosti, Posebna izdanja knjiga 428.; Odelenje društvenih nauka, knjiga 65., 1969.

59 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Hietzing, 2. VII. 1889., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

60 Marković je u Sabor ušao kao kandidat *Neodvisne narodne stranke* za kotar Križevci, a o njegovu ulasku u Hrvatski sabor govori i poziv koji mu je upućen 22. rujna da prisustvuje sjednici Sabora 27. rujna 1881. godine.

mi; mi kao ljudi, koji nismo postali tek od god. 68. ustavnim narodom, nego smo sinovi naroda, koji ..i stav ima, od kada se zna, a po pozitivnih poznatih zakonih, odkada je bila nastupila sveza između kraljevine Ugarske, - mi potomci takovih djedova, sloboda, koju imamo i sviest slobode i prava, dužni smo i sposobni smo uživati, izraživati načinom, kao što se ljudem slobodnog porijekla dolikuje, - a netrebamo s nvredami drugih, netrebamo s nadutošću, koja onim, koji ne uživaju slobodu kao baštinu djedovao, dolikuje, ali nam, od starine slobodnomu narodu, ne! - Ja dakle, u nadi, da će se nepomično i jasno ostajati na prvoj alineji predloga gosp. dra. Spevca i da će iz načela, koje se u toj alineji izražuje, dosljedne konsekvencije izvoditi i zahtijevati faktično oživotvorenje tih konsekvencija; poimence da će se zahtijevati što prije, što skorije dokimiće ovoga, proti jasnemu i sada postojećem zakonitom pravu naše kraljevine glaseće stanja riečkoga, - u toj nadi ja ću glasovati s potpunom sviešću za izpravak dra. Spevca.«⁶⁵

Ožegović se Markoviću ponovno javio u travnju 1884. godine pismom u kojem mu piše da je nužno da se Neodvisna narodna stranka brine o svojoj promidžbi. Obavještava Markovića da u Beču na njemačkom jeziku izlazi časopis koji objedinjuje sve stranke prava, dok Nezavisna narodna stranka nema takav časopis. Smatra da to nije dobro jer se zbog toga za nju u svijetu ne zna. Ožegović smatra da bi se to moglo nadoknaditi kad bi postajao jedan korespondent koji bi svaki tjedan sastavio jedan članak koji bi se objavio u *Algemaene Zeitungu*. On misli da bi to mogao biti Kosta Vojnović jer zna njemački i izvrstan je govornik. Ožegović, tvrdi Vojnović, treba napisati knjižicu u kojoj bi se iznio program Neodvisne narodne stranke. Ožegović kaže da će dati 500 forinti za knjižicu.⁶⁶ Budući da ima povjerenja u Markovića, on je zadužnice na ovu svotu dao na njegovo ime. Ožegović sredinom lipnja ide u Gušćerovec, zatim na Belu, a onda bi htio doći u Zagreb i sastati se s groficom Sermage i Markovićem. Važno je da se sastanu, smatra Ožegović, jer će usko-

ro izbori. Smatra da Neodvisna narodna stranka mora u okviru postojećih zakona i realnosti postići boljitak za Hrvatsku, a ne Stranka prava koja, po njemu, ima utopističke ideje. Također, smatra da Neodvisna stranka jedina može steći povjerenje i uvažavanje Mađara te ravnopravno pregovarati s njima. Ožegović smatra da odnose s Mađarima treba urediti na sljedeći način: sve zajedničke poslove treba rješavati da se osnuju jednakobrojni Kraljevski odbori koji bi donosili odluke o zajedničkim poslovima. Ožegović smatra da Ugarskoj treba prepustiti neke poslove koji su zajednički, primjerice, trgovački i željeznički promet.⁶⁷ Marković je želio da se Ožegović ponovno politički angažira na izborima 1884. godine, no Ožegović mu je odgovorio: »da njegovo sudjelovanje u Saboru ne bi imalo smisla prije svega zbog njegova zdravlja.« Ožegović se opravdava da bi svojom starošću naškodilo mladeži koja je revolucionarnija i da ne želi naštetiti domovini svojim ulaskom u Sabor. Opominje Markovića da bi bilo dobro da poduča Draškoviće.⁶⁸ Ispričava se Markoviću

67 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Hietzing, 12. IV. 1884., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

68 Misli se na Ivana i Josipa Draškovića. Ivan Drašković rođen je 1844. godine. Kao profesionalni časnik 1866. godine sudjeluje u austrijsko-pruskom ratu, ali nakon njegova završetka ubrzo napušta vojsku i posvećuje se uglavnom upravi svojih posjeda. U politiku se djelatno uključuje tek dolaskom Khuena Hédervárya na bansku stolicu (1883.). Iako mu je bio osobni prijatelj, Drašković djeluje protiv njega. Godine 1885. zajedno s bratom Josipom VI. utemeljuje umjerenu opozicijsku "središnju stranku" (centrum) od desnoga krila obzoraša i dijela aristokracije. Programski se stranka zauzimala za "čistoću" Nagodbe i dolazak na vlast radi uređivanja prilika u okviru Nagodbe. Zbog toga Drašković 1886. godine kao vlasnik pokreće *Agrarmer Tagblatt*. Draškovićeve stranka sklapa sporazum s Neodvisnom narodnom strankom, ali mu nije uspio pokušaj 1887. godine da Neodvisnu narodnu stranku u potpunosti uklopi u svoju. Na izborima za Hrvatski sabor u svibnju 1887. godine Draškovićeve stranka uspijeva osvojiti samo dva zastupnička mjesta. Uskoro se od Neodvisne narodne stranke i Središnje stranke krajem lipnja 1887. godine ustanovljuje klub "umjerene opozicije" kojemu Drašković postaje predsjednikom. No ubrzo se pokazalo da Drašković kao protivnik banu Héderváryu nije dorastao te se 1888. godine, obeshrabren svojim neuspjehom u borbi za bansku

65 Isto, str. 259.

66 Ta knjiga je i izdana. Kosta Vojnović, *Što hoće neodvisna narodna stranka?*, Zagreb: Tisak dioničke tiskare, 1884.

jer nema snage za političku borbu. Žao mu je krivnje naših naroda koji su dopustili da na vlast dođe Héderváry te naglašava: »Za mane daklje dragi brate neima više na ovom svijetu izgleda na uzpiešno dielovanje u javnom životu već samo mi je suzrim okom pratiti žalosni udes našeg naroda, koji normalnim putem spas i pomoć očekivati nemože. te moram milom bogu hvaliti da sam postigao starost koja me tieši nadom, da neću morati više dugo biti tužni sviedok naše goleme nesreće.«⁶⁹ Ožegović je potom predlagao Markoviću da objave *Spomenicu Neodvisne narodne stranke* jer narodu treba otkriti ustavne nepravde koje su mu nanesene: »Rad na polju književnom pred svijetom razjasnih smisao i raspored kojim se naše jadno stanje od strane protivnikove rasvjetljava i stoga treba sada više nego ikad rasvijetliti izvan zemlje, koja svakako je slobodnija nego naša, upotrijebiti da se svijet upozna sa nepravdom golemom koja nas tišti. Što će najbolje doznati ako si vi prvaki Strane neodvisne uzmete (...) te napišete Spomenicu o događajih posljednjeg vremena u našoj domovini po krivnji stranke prava su vrlo nepovoljni po nas uslied na sve izobražene i (...) ljude u ministarstvima učinit te krivo shvaća našu najpravedniju stvar pred očima dvora.«⁷⁰

Savjetuje mu i da nema druge nego prihvatiti se pera i cijelu stvar prikazati čitateljima u pravom svijetlu, da se vidi i da se može suditi na kojoj strani leži pravda, a na kojoj nepravda. Ta Spomenica, smatra Ožegović, bi trebala biti sastavljena na njemačkom jeziku. U prilogu, smatra, treba navesti odredbe koje je sastavio Vojnović i govore Mazzure i Smičiklasa da se svijet obavijesti o zakonitosti Neodvisne stranke. Mišljenja je da, kad se već ne može postići da se Hrvatska izjednači s Ugarskom, treba raditi na tome da se zajednički poslovi koji su u Ugarskom saboru, a odnose se na Hrvatsku, sporazumno rješavaju u regnikolarnim odborima

stolicu, povlači iz politike, a *Agramer Tagblatt* predaje dodadašnjem uredniku V. Franku.

69 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Pod Belom, 10. VIII. 1884., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

70 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Pod Belom, 30. X. 1884., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

obiju Kraljevina prije nego dođu na Ugarski sabor. Ako dođe do nesporazuma među odborima, oni se moraju rješavati onako kako ih rješavaju austrijska i ugarska delegacija u sličnim slučajevima - delegacije se sastanu i glasanjem riješe, a ako se ni onda ne riješi sporno pitanje, šalju ga caru. Ožegović napominje da u odborima uvijek jedan ili dva delegata prijeđu na drugu stranu, dok mađarski delegati nikad ne prelaze drugim stvarima. Ožegović ističe da bi želio konačno razdruženje od Ugarke i barem providnu samostalnost kojoj narod teži. Želi da se narod spasi od samovolje Mađara. To se može postići korak po korak. Ožegović smatra da nijedan ljubitelj domovine ne može biti nezadovoljan. Mađari neće pristati pa je, po Ožegoviću, jedina mogućnost raskidanje Nagodbe. Prisutnost hrvatskih delegata u Ugarskom saboru je, po Ožegoviću, besmislena jer, kao prvo, oni ne znaju jezik. Kad bi hrvatski zastupnici i mogli odlučivati o vladi, to bi za Mađare bilo nepodnošljivo. Ožegović moli Markovića da njegovu ideju iznese na sastanku u stranci. Ožegović smatra da isto treba objaviti i u novinama kako bi Mađarima pokazali političku zrelost. Mišljenja je i da bi ova ideja naišla na oduševljenje svijetu. To bi, po Ožegoviću, izazvalo sasvim novi i praktični pravac. Ožegović smatra da se ovaj njegov prijedlog mora razmotriti i da treba sastaviti Spomenicu kojom bi se pridobilo javno mnijenje. On je spreman za njeno tiskanje dati 50 forinti. Svim svojim silama želi sudjelovati u štampanju iste. Piše da će se pobrinuti za objavljivanje reklama u bečkim novinama jer ih čita carska obitelj. Piše da će Armuša preporučiti za korespondenta u novinama kako bi se preko njega mogao zalagati za hrvatsku stvar. U tom listu o Spomenici će se pisati sve najbolje kako protivnici ne bi imali protuargumente. Ožegoviću je žao što se službeni organi Hrvatske ne žele založiti za to da se svijet upozna s našim odnosajima s Ugarskom. To je moguće samo posredstvom njemačke knjige, smatra Ožegović. Piše da će on u višim krugovima pokušati razjasniti odnos Hrvatske i Ugarske te hrvatske rodoljubne težnje. Također, piše da tekst treba biti sastavljen u umjerenom duhu, a ne kao Starčevići. Glavni kamen smutnje austrijske vlade, prema *Pozoru*

(*Obzoru*), dopisi su iz Rusije i ruskih novina, naročito oni koji su protiv carevine. Ožegović ističe da treba biti oprezan u sastavljanju tih članaka jer se time daje povod neprijateljima.⁷¹

Veliko pismo o političkim prilikama u Hrvatskoj Ožegović je Markoviću uputio 1. rujna 1885. godine. »Veoma sam ti zahvalan za tvoje dobrotivo i obsežno pismo kojim mi sav postupak i tečaj dogovaranja oko zajedničkog izbornog programa potanko priobćujuš opis ovaj pruža mi novi dokaz. Kako teško je kod nas i među istomišljenicima postići slogu kod kakova poduzeća kamo li teže razno mišljenike skloniti na zajednički rad.

Nakoliko je iz Tvoga opisa vaših dogovaranja mogu razabrati, to mi se vidi, da glavni razlog zašto se vi ustručavate iz programa ispustiti rieči za ja da neodvisna stranka nezakona svoga državno-pravnoga programastrah pred starim Starčevićem kojega vi ugled odveć precijenjivate premda svaki razborit čovik njega punim pravom držati mora za ludilo koje ne vriedi da se iole uvažava. Ta poznato je da on iz puke ludosti i slijepe mržnje protiv biskupa veći dosele uvijek je protiv cijeloj Neodvisnoj stranci dopne iz gadne zavisti volji držati kod izbora sa vladinom strankom.« Ožegović piše Markoviću da Starčević sebe smatra prorokom i jedinim spasiteljem domovine. S takvim čovjekom nije moguće surađivati ni raspravljati, smatra Ožegović. »Sa Starčevićem se ne može doći na kraj zdravim razumom, već mu treba pokazati zube i njegovo bezumlje bez milosrđa ruglu izvrći.« Ožegović smatra da će Starčevićovo neprijateljstvo s Hrvatima Starčeviću više nauditi nego koristiti. Piše i da je pravaška politika nihilistička i anarhistička. Savjetuje Markoviću da se odmaknu od političkog centra. Ožegović smatra da se »Neodvisna stranka treba pridružiti onoj stranci koja stoji na priznatom i čvrstom temelju postojećih zakona«. Piše da se slaže s Mažuranićem koji smatra da se iz programa Neodvisne stranke može ispusti nekoliko riječi za volju »zajedničkog izbornog postupka«. »Ako se te riječi ispuste«, smatra Ožegović, »ne znači da su se članovi Neodvisne stranke odrekli svoga patriotskog nastojanja«. Važno je,

smatra Ožegović, da se sačuva neoskvrnjeni opstanak prava Kraljevine. Time će se, mišljenja je, Kraljevina Hrvatska obraniti ne samo od mađarskih težnji, nego i od kukavštine iz vlastitih sinova Domovine: »Time se, dakle, nimalo ne zakapa program Nodvisne stranke, nego se obezbjeđuje naše državno pravo.« Ožegović savjetuje Markoviću da napiše da Neodvisana stranka odgađa ostvarenje svoga državno-pravnog programa za bolje vrijeme. Ovakav postupak Neodvisne stranke da se sasvim dobro opravdati pred narodom jer je osmišljen u svrhu izbora, ako nastanu bolje političke prilike stranka će se boriti da se Nagodba promijeni na bolje. Ožegović naglašava da će se to lakše postići kada obje domorodne stranke složnim silama budu nastojale na promjeni. Zasad je važno, ističe Ožegović, da ove stranke nastupe protiv vladajuće stranke. Starčeviću stranku ne treba uzimati u obzir jer je ona, smatra Ožegović, potpuno nesposobna za raspravljanje o ozbiljnim pitanjima. »Simpatije ima samo još kod domoljubnih sanjalica.« Potom piše da se pravi rodoljubi ne smiju prepustiti iluzijama. Nakon toga osvrnuo se na neke članke objavljene u *Obzoru* koji se pozivaju na makevijalizam u politici. On smatra da je to opasna politika jer se služi narodnim neprijateljima. Zbog te politike grofovi Draškovići se klone politike. Za veoma nesretnu izjavu drži Ožegović onu koju je Neodvisna stranka dala prigodom Izvještaja Regnacionalne deputacije po kojoj Nagodbu sklopljenom s Ugarskom više ne smatraju obvezujućom jer ju, tobože, ni Mađari ne drže sa svoje strane. Ožegović smatra da, kad bi većina u Hrvatskom saboru prihvatila ovu izjavu i to priopćila je Ugarskom saboru, ona imala užasne političke posljedice. Mađari bi je prihvatili i Nagodba bi postala ništetna. Ožegović naglašava da bi to Mađarima omogućilo samovolju, počeli bi se ponašati kao 1848. godine kad su u svom saboru tvrdili da važe samo njihovi zakoni prema *Pacta conventi*. Mi smo, smatra Ožegović, zaštićeni Nagodbom. Mađarski zakoni ne trebaju se primjenjivati u Hrvatskoj, a gubitkom Nagodbe prepušteni smo na milost i nemilost Mađarima. Ožegović stoga smatra da je za program centra najvažnije da oslanjanje na Nagodbu. Ožegović piše: »Ove svo-

71 Isto.

je nazore držao sam za svoju dužnost tebi onom iskazatelju peiobćiti kao što si ti mani priobćio ostavljajući vam na volju da li je za shodno uvažiti primjedbe i uvjeravajući vas da mi moje domodno čuvstvo ništa boljeg savjetovati nedopušta. Pravi rodoljub težeći jedino za srećom i slavom svoga naroda hoće li da to ime zasluži pravom smislu rieći mora se zadovoljiti tim: da svojim skromnim i neumornim radom kod svake prigode koristi svom narodu, odbija ili odvalja od njega prieteće mu opasnosti, te dižući njegov duševni i materijalni razvitak prokrči tako put njegovom napretku i blagostanju. Pravo rada i domoljublje zahtjeva, da se strasti i interesi pojedinaca savim podrede javnoj koristi, jer tako svoju domovinu u istinu ljubi, koji joj služi jednakom požrtvovnošću bio on inače svojim udesom zadovoljan ili nezadovoljan, te joj ne služi kao bi on htjeo, već kako to u prilog domovine ide.

Bio sretan ili nesretan, ne smije se pravi rodoljub iznevjeriti svom narodu, makar da mu se, bilo kako sjajna, sreća od neprijateljske ruke nudi.

Mladić koji želi biti rodoljub, čim počne misliti, mora nastojati oko toga, da uči poznavati i ljubiti sve što njegovom narodu milo i sveto, te da najvećom pomnjom usposobi svoje sile kako da kad doraste, učiniti svom narodu bolje usluge, i odbijati od njega strijele neprijateljske smjerajuće na njegovu propast, neustrašiv. Stojeći na braniku prava narodnih usried bure i navale protivničke. Svaki pravi rodoljub mora smatrati svoju vlastitu narodnost kao zenicu oka svoga, jer narod bez narodnosti je kao tielo bez kosti, te dočim narodni jezik sačinjava glavni znak narodnosti, u kojem se upravo zrcali život i duša svakoga naroda, to ima pravi rodoljub svoga naroda jezik nadasve ljubiti, njenu prvenstvo priznati pred svim drugim, te iz svih silah nastojati obrane njegove poroti premostivu tudjinstva, i oko njegova svestranoga razvika, jer svaki narod samo sredstvom svoga jezika može napredovati u znanju, i postići veći stepen blagostanja i veću svjetsku važnost.

Bude li ovako neumorna uztrajnost rodoljuba od njegovih sugrađana priznata ili ne, to ga nikada ne smije smetati u odabranom pravu istine, i od-

vratiti od puta časti i trijeznosti, kojoj mora ostati vezan čak do groba tražeći nagradu svojih čina jedino u čistoj savjesti i životnom osjećaju, da je zadovoljio svojoj najsvetijoj dužnosti.

Ta utjeha ga prati i hrabri do najskrajnjije starosti, makar da ga zateže kako kakva sudbina, kad vidi tužnim srdcom svoju milu domovinu nesretnu, ali ne svojom nego tuđom krivnjom, uzdajući se u vječnu pravdu istine, koju prije ili poslije mora nadvladati, samo ako se narod neotudji Bogu i njegovoj svetoj vjeri, te tako uzmogne sačuvati krijepost i snagu duševnu, bez koje svakom narodu prieti neizbježna propast.⁷²

Pismo iz 1886. godine govori o Ožegovićevu strahu za sudbinu Hrvatske, ali i Markovićevu sudbinu. Piše da mu se strah javio kad je pročitao vijest da kralj nije odobrio Račkoga za predsjednika Akademije. Time, po Ožegoviću, počinje progonoštvo svih Slavena te stoga treba biti oprezan. On smatra da će odsad na meti biti svi ljudi koji su proslavenski orijentirani, a među njima bi se mogli naći on i Marković. Važno je da vladini ljudi iz njihovih dopisa ne saznaju o njihovom radu. Ožegović je uvidio da je Marković iz neopreznosti na adresi gospodične Matilde napisao i dr. M. Ožegović. Moli ga da napiše samo ulicu i kućni broj kako Poštanski ured u Zagrebu ne bi bio upozoren da je on u Zagrebu. Moli ga da pisma više ne adresira na Matildu, ona je postala dostavljačica, nego na njegova slugu. Ožegović će zamoliti Matildi da napiše adresu i poslat će je na gospodina Hoffmana kako ne bi bila otvarana na pošti, kao što je bio slučaj s ranijim pošiljkama. Ožegović ne želi da list stigne u ruke nekom od vladajućih. Važno je biti oprezan od izdajica, smatra. Mišljenja je i da kralj neće potvrditi Račkoga, ako ga ponovno izberu, pa preporuča da se izabere Mažuranić.

Što su napetiji odnosi s Rusijom to više moramo tražiti prijateljstvo s Nijemcima i Mađarima, smatra Ožegović. »Ti moj Franjo moraš bit više nego prije na oprezu jer će te se sada na vas vrebati

72 Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Pod Belom, 1. IX. 1885., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.

ti toliko više moguće. da vam se predstava života uskrati i vaš obstanak otegotiti. Našim neprijateljima koji su sada svemogućí gospodari, nije ništa više sveto što oskvrnuti ne bi usudili. Mišljenja je i da se samo promjenom svjetskih političkih odnosa može realizirati njegova politika, ali njega tada neće biti. Neka nas Božja milost od svake nevolje štiti, a od svih najveća bila bi propast naše mile domovine. Potpisao se Tvoj žalosni kum Metel.«⁷³

Marković se obratio Ožegoviću povodom stvaranja opozicije sa Strankom prava. Iako pismo nema datuma, očigledno je riječ o 1887. godini.

Ožegoviću čestita Uskrs, a onda mu piše o uspostavi koalicije sa Strankom prava. Moli ga da pregleda sporazum i napiše svoje mišljenje. Također, moli ga da pročita proglas i napiše svoje mišljenje. Pita se jesu li sretno pogodili sredinu kako bi bilo moguće sklopiti sporazum s pravašima. Marković smatra da će spomenutim sporazumom Neovisna stranka biti kritizirana zbog svoje nedosljednosti, predlaže da se opozicija nazove Stranke središta, bolje nego Umjereni opozicija, čime neće iščeznuti nijedna stranka. Kao kompromisno rješenje predlaže da se nazove Središnja umjereni opozicija. Novo ime opozicije potrebno je, piše Marković, jer su Rački i Smičiklas svoj pristanak dali uz uvjet da Neovisna stranka iščezne u toj zajednici. Također, Strossmayer je pisao Račkom da nova opozicija ne smije biti spojena sa zatajenjem programa Neovisne stranke.

U pismu upućenom Ožegoviću Marković se žali da mu sudjelovanje u Saboru oduzima dragocjeno vrijeme pa se ne može posvetiti književnim i naučnim djelima. Usprkos tome, Marković piše da će se morati kandidirati na izborima jer smatra da će on bolje proći u svom kotaru nego drugi. Marković bi bio puno sretniji da se ne mora kandidirati i da može pisati knjige. Moli Ožegovića da mu da savjet da li da se kandidira ili ne. Ispričava se Ožegoviću što mu nije prije poslao pismo jer nije imao po kome, budući da je Armuš otputovao u Slavoniju. Javlja mu nove političke pojedinosti -

Draškovići se dogovaraju sa saborskom većinom. Boji se da grof Ladislav Pejačević i ubuduće neće htjeti podupirati Draškoviće. Smatra da bi u Slavoniji bilo od velike koristi da se Pejačevićovo držanje može promijeniti. Piše mu o njegovom unuku kojeg je ukorio i iznosi nadu da će on poslušati njegove savjete, kao i savjete svoga djeda.

4. Zaključak

Pisma između Metela Ožegovića i Franje Markovića prikazuju nam odnos dviju uglednih plemićkih obitelji u Hrvatskoj krajem 19. stoljeća. Pisma sam prema sadržaju podijelio u tri skupine.

Prva skupina pisama obuhvaća pisma privatnog karaktera. Ta pisma prikazuju nam događaje iz Markovićeve života u Beču, govore o prikupljanju obiteljskih grbova, ali i onih drugih plemićkih obitelji iz Hrvatske. Također, opisuju nam Markovićevo i Ožegovićevo slobodno vrijeme na Ožegovićevu imanju u dvorcu Bela. Napokon, pisma opisuju Markovićeve i Ožegovićev odnos, Ožegovićev kumstvo Markovićevu sinu Metelu koji je umro u četvrtoj godini života.

Druga skupina pisama vezana je uz književno-izdavačku tematiku. Iz pisama su vidljive poteškoće koje je Metel Ožegović imao prilikom izdavanja svojih knjiga. U pismima se spominje izdavanje knjiga političke i odgojno socijalne tematike. Marković je lektorirao i korekturirao te vodio brigu o njihovu tiskanju.

Treću skupinu obuhvaćaju pisma političkog sadržaja. Iz njih možemo vidjeti društvenu i političku sliku života u Hrvatskoj krajem 19. stoljeća. Politička situacija je bila teška jer u Hrvatsku dolazi Khuen Héderváry. Ukazuju nam i na utjecaj Metela Ožegovića na politiku Neodvisne narodne stranke. Savjetovao je Markovića koji je savjete vjerno prenosio stranci ili ih koristio u svojim diskusijama u Saboru. To se, prije svega, odnosi na Markovićeve domoljubne stavove i njegovu borbu protiv Khuena Hédervárya.

⁷³ Pismo Metela Ožegovića Franji Markoviću, Pod Belom, 19. XII. 1886., *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37.